

Zarządzanie

Zmiany kapitału własnego spółki kapitałowej

Uwarunkowania prawne
i skutki finansowe

Ewa Walińska, Anna Rzetelska i Anna Jurewicz

Zmiany kapitału własnego spółki kapitałowej

Uwarunkowania prawne
i skutki finansowe

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Zarządzanie

Zmiany kapitału własnego spółki kapitałowej

Uwarunkowania prawne
i skutki finansowe

Ewa Walińska, Anna Rzetelska i Anna Jurewicz

Ewa Walińska, Anna Rzetelska, Anna Jurewicz – Uniwersytet Łódzki
Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości, 90-237 Łódź, ul. Matejki 22/26

RECENZENT

Jolanta Chluska

REDAKTOR INICJUJĄCY

Monika Borowczyk

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Katarzyna Kasicka

SKŁAD I ŁAMANIE

Katarzyna Kasicka

KOREKTA TECHNICZNA

Leonora Gralka

PROJEKT OKŁADKI

Agencja Reklamowa efectoro.pl

Zdjęcie wykorzystane na okładce: © Depositphotos.com/JanPietruszka

Wydrukowano z gotowych materiałów dostarczonych do Wydawnictwa UŁ

© Copyright by Authors, Łódź 2020

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2020

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.08366.17.0.K

Ark. druk. 14,375

ISBN 978-83-8220-321-9

e-ISBN 978-83-8220-322-6

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. 42 665 58 63

Spis treści

WSTĘP	7
ROZDZIAŁ 1	
KAPITAŁ WŁASNY SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH W POLSCE JAKO KATEGORIA PRAWNA I FINANSOWA	11
1.1. Kapitał własny spółek kapitałowych w świetle prawa handlowego	11
1.1.1. Spółki kapitałowe w Polsce	11
1.1.2. Kapitał zakładowy jako kluczowy element kapitału własnego	19
1.1.3. Pozostałe elementy kapitału własnego określone w prawie handlowym	23
1.2. Kapitał własny jako kategoria prawa bilansowego	26
1.2.1. Istota i zakres polskiego prawa bilansowego	26
1.2.2. Definicja i klasyfikacja kapitału własnego w prawie bilansowym	30
1.2.3. Zakres i zasady prezentacji kapitału własnego w sprawozdaniu finansowym	35
1.3. Kapitał własny spółki kapitałowej a system prawa podatkowego w Polsce	41
1.3.1. Istota i zakres polskiego prawa podatkowego	41
1.3.2. Podatek dochodowy od osób prawnych a kapitał własny	47
1.3.3. Podatek od czynności cywilnoprawnych w zakresie zmian kapitału własnego	56
1.3.4. Podatek od towarów i usług a kapitał własny	62
ROZDZIAŁ 2	
WZROST WARTOŚCI KAPITAŁU WŁASNEGO SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH – UWARUNKOWANIA PRAWNE	71
2.1. Podwyższenie kapitału zakładowego spółki z o.o.	71
2.2. Podwyższenie kapitału zakładowego spółki akcyjnej	78
2.3. Kapitał zapasowy w spółkach kapitałowych i jego zasilenie	98
2.4. Wzrost kapitału rezerwowego i innych elementów kapitału własnego	103
ROZDZIAŁ 3	
WZROST WARTOŚCI KAPITAŁU WŁASNEGO – PERSPEKTYWA PRAWA BILANSOWEGO I PODATKOWEGO	107
3.1. Podwyższenie kapitału zakładowego spółki kapitałowej	107
3.1.1. Wniesienie wkładów pieniężnych do spółki kapitałowej	108
3.1.2. Zwiększenie kapitału własnego poprzez wniesienie aportu	116

3.2. Zysk netto jako szczególne źródło wzrostu kapitału własnego	127
3.2.1. Konwersja zobowiązań na kapitał zakładowy	138
3.2.2. Podwyższenie kapitału zakładowego ze środków spółki	143
3.3. Wzrost kapitału zapasowego	146
3.4. Wzrost kapitału rezerwowego	153

ROZDZIAŁ 4

OBNIŻENIE WARTOŚCI KAPITAŁU WŁASNEGO SPÓŁKI KAPITAŁOWEJ – ASPEKTY PRAWNE, BILANSOWE I PODATKOWE	155
4.1. Obniżenie kapitału własnego w świetle prawa handlowego	155
4.1.1. Zwyczajne obniżenie kapitału zakładowego	156
4.1.2. Uprozczone obniżenie kapitału zakładowego	162
4.1.3. Rozporządzanie kapitałem zapasowym i rezerwowym	167
4.2. Zmniejszenie kapitału własnego – skutki finansowe	170
4.2.1. Obniżenie kapitału zakładowego	170
4.2.2. Zmniejszenie kapitału zapasowego	173
4.2.3. Zmniejszenie kapitału rezerwowego	176
4.3. Dywidenda i pokrycie straty bilansowej jako szczególne zmniejszenia kapitału własnego	177

ROZDZIAŁ 5

ZMIANY KAPITAŁU WŁASNEGO W SPÓŁCE KAPITAŁOWEJ WYNIKAJĄCE Z REGULACJI RACHUNKOWOŚCI	193
5.1. Zysk/strata lat ubiegłych	193
5.2. Kapitał z aktualizacji wyceny i pozostałe składniki kapitału własnego	200
5.3. Zmiany kapitału własnego a koncepcja wyniku całościowego	204

ZAKOŃCZENIE	213
--------------------	------------

BIBLIOGRAFIA	219
---------------------	------------

WYKAZ SKRÓTÓW	229
----------------------	------------

Wstęp

Kapitał własny to kategoria ekonomiczna odgrywająca szczególną rolę w obrocie gospodarczym, ponieważ nie tylko inicjuje działalność gospodarczą spółki kapitałowej, ale jest fundamentem finansowym w całym okresie jej funkcjonowania. Z uwagi na doniosłą rolę w biznesie i w obrocie gospodarczym kapitał własny uzyskał w praktyce normatywny wymiar, regulowany nie tylko przez prawo handlowe.

Kapitał własny spółki zmienia się wskutek różnego rodzaju decyzji – zarówno jej właścicieli, jak i zarządu. W niniejszej monografii rozważania dotyczą zmian kapitału własnego w spółce kapitałowej – uwarunkowań prawnych określonych w Kodeksie spółek handlowych¹ oraz skutków finansowych, rozumianych jako skutki bilansowe i podatkowe. Systemowo przedstawiono w niej zmiany kapitału własnego w drodze podwyższenia i obniżenia kapitału zakładowego, wzrostu i zmniejszenia kapitału zapasowego i rezerwowego oraz zmiany pozostałych elementów kapitału własnego – w tym kapitału z aktualizacji wyceny, zysku/straty lat ubiegłych, ponieważ wynikają one z przepisów prawa bilansowego.

Celem monografii jest identyfikacja nie tylko przyczyn zmian kapitału własnego, ale także wskazanie przesłanek i uwarunkowań prawnych tych zmian oraz ich skutków finansowych. Podjęto w niej próbę odpowiedzi na pytanie, czy analizowane zmiany kapitału własnego są tak samo postrzegane przez prawo handlowe, bilansowe i podatkowe?

W związku z tak postawionym w monografii celem i zadaniem badawczym podzielono ją na pięć rozdziałów.

W pierwszym przedstawiono istotę prawną i ekonomiczną kapitału własnego spółek kapitałowych na gruncie polskiego prawa handlowego, bilansowego i podatkowego. Omówiono w nim kapitał własny jako kategorię prawa handlowego w odniesieniu do spółek: akcyjnej i z ograniczoną odpowiedzialnością. Następnie zaprezentowano zasady ujmowania

1 Zwanym dalej k.s.h.

kapitału własnego w systemie rachunkowości, zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem bilansowym. Wyjaśnienie prawnej natury kapitału własnego spółek kapitałowych oraz jego ujęcie księgowie pozwoliło przejść do rozważań dotyczących prawa podatkowego i jego oddziaływania na spółki kapitałowe w zakresie operacji dotyczących kapitału własnego.

Rozdział drugi prezentuje uwarunkowania prawne wzrostu wartości kapitału własnego regulowane przez k.s.h., w tym kapitału zakładowego, zapasowego i rezerwowego. Z uwagi na istotne różnice dotyczące podwyższenia kapitału zakładowego zostało ono omówione odrębnie dla spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjnej.

Na bazie wymagań prawnych wzrostu kapitału własnego w rozdziale trzecim przedstawiono jego skutki finansowe – zarówno w świetle prawa bilansowego, jak i podatkowego. W pierwszej kolejności zaprezentowano zasady ujmowania w rachunkowości operacji dotyczących zwiększenia kapitału zakładowego, zapasowego i rezerwowego spółki kapitałowej, a następnie ich skutki podatkowe. W określonych przypadkach przedstawiono także praktyczne rozwiązania przyjęte w systemie rachunkowości w sytuacjach, w których dochodzi do niezgodności treści ekonomicznej i formy prawnej określonych zdarzeń gospodarczych. Rozwiązania te pozwalają zrealizować koncepcję jasnego i rzetelnego obrazu sytuacji finansowej i dokonań spółki, o której mowa w art. 4 ustawy o rachunkowości².

Ponieważ najbardziej zróżnicowane skutki finansowe występują w odniesieniu do podwyższenia kapitału zakładowego, rozbudowano strukturę pierwszego podrozdziału, w którym omówiono – możliwe z punktu widzenia k.s.h. – sposoby wnoszenia kapitału do spółki kapitałowej przez wspólników/akcjonariuszy. Z uwagi na fakt, iż szczególnym źródłem potencjalnego wzrostu kapitału własnego jest zysk netto, poświęcono mu odrębną część rozdziału trzeciego.

Kolejny rozdział traktuje o redukcji wartości kapitału własnego – w odniesieniu do regulacji k.s.h. oraz skutków finansowych. W pierwszej jego części przedstawiono uwarunkowania prawa handlowego w zakresie obniżenia kapitału zakładowego oraz rozporządzania pozostałymi kapitałami określonymi w k.s.h. W następnej części dokonano analizy skutków finansowych zmniejszenia poszczególnych elementów kapitału własnego omówionych w pierwszej części rozdziału. Odrębnie zaprezentowano rozważania dotyczące dywidendy oraz pokrycia straty bilansowej jako szczególnych przyczyn potencjalnego zmniejszenia wartości kapitału własnego.

2 Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości, Dz.U. 1994, nr 121, poz. 591 z późn. zm., zwana dalej u.o.r.

Ostatni rozdział monografii przedstawia zmiany tych elementów kapitału własnego, których nie reguluje k.s.h., a jedynie prawo bilansowe. Jest to z jednej strony wynik finansowy lat ubiegłych, z drugiej – kapitał z aktualizacji wyceny. O ile zysk/strata lat ubiegłych stanowi specyficzną kategorię finansową wykorzystywaną przez rachunkowość w celu realizacji rzetelnego i jasnego obrazu sytuacji finansowej i rentowności w danym roku obrotowym, o tyle w kapitale z aktualizacji wyceny ujmowane są skutki finansowe transakcji, które będą zrealizowane w przyszłości. Z nim bezpośrednio związana jest koncepcja pomiaru wyniku finansowego, zwana koncepcją całościowych wyników, której istotę ekonomiczną i skutki dla kapitału własnego spółki kapitałowej przedstawiono w ostatniej części rozdziału piątego.

Monografia nie obejmuje zmian kapitału własnego spółki kapitałowej związanych z jej transformacją podmiotową. Łączenie, podział i przekształcanie spółek (art. 491–584¹³ k.s.h.) charakteryzuje wiele rozwiązań swoistych, a nie tylko natury proceduralnej. Analiza przemieszczeń w ramach kapitału własnego spółki zmieniającej swoją formę prawną wymaga odrębnego opracowania.

W monografii wykorzystano w szczególności takie metody badawcze jak analizę dokumentów oraz studia literaturowe. W dużej mierze bazowano na regulacjach prawnych i ich komentarzach, głównie w odniesieniu do prawa handlowego i podatkowego. W wielu szczegółowych problemach wykorzystano wiedzę ekspercką i doświadczenie praktyczne zdobyte przez autorki dzięki aktywnemu uczestnictwu w projektach realizowanych na rzecz spółek kapitałowych w Polsce.

W celu wyjaśnienia skutków finansowych zmian kapitału własnego w monografii przedstawiono przykłady ilustrujące ich ujęcie w systemie rachunkowości spółki kapitałowej. Wykorzystano w nich podejście sprawozdawcze, pokazujące w jaki sposób omawiane zmiany kapitału własnego wpływają na kluczowe sprawozdanie finansowe, jakim jest bilans oraz czy i kiedy rodzą skutki w postaci kosztów/przychodów determinujących wynik finansowy spółki. Niezależnie od skutków bilansowych analizowane zmiany kapitału własnego zostały omówione w odniesieniu do ich skutków podatkowych dla spółki dokonującej zmian kapitału – w podatku dochodowym, od czynności cywilnoprawnych (PCC) oraz od towarów i usług (VAT).

W zakończeniu sformułowano wnioski i rekomendacje na przyszłość w zakresie poruszanej problematyki oraz wskazano kierunki dalszych badań w tym zakresie.

Należy podkreślić, że niniejsza monografia stanowi kontynuację badań jej autorki w zakresie kapitału własnego i jest uzupełnieniem rozważań zawartych w monografii pt. „Kapitał własny spółek kapitałowych

jako kategoria prawna i ekonomiczna sprawozdania finansowego” (ISBN 978-83-8088-611-7) wydanej przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego w roku 2016.

Wyniki badań dotyczących kapitału własnego jako kategorii prawnej i ekonomicznej przedstawione w niniejszej monografii pokazują, że powinny być one kontynuowane w tym zakresie, zwłaszcza z perspektywy prawa handlowego i bilansowego, które mają taki sam cel – zapewnienie bezpieczeństwa obrotu gospodarczego. Chociaż realizują go za pomocą innych koncepcji i narzędzi – właściwych dla danej dyscypliny – powinny poszukiwać płaszczyzny porozumienia i wprowadzać do porządku prawnego takie rozwiązania, które byłyby zrozumiałe zarówno dla prawników – jeśli chodzi o ich ekonomiczny aspekt, jak i dla specjalistów od rachunkowości – jeśli chodzi o ich naturę prawną. Jest to możliwe tylko wtedy, gdy przedstawiciele tych profesji wspólnie tworzą przepisy prawa dotyczące kapitału własnego, będące efektem dyskusji w obu środowiskach naukowych.

Rozdział 1

Kapitał własny spółek kapitałowych w Polsce jako kategoria prawna i finansowa

1.1. Kapitał własny spółek kapitałowych w świetle prawa handlowego

1.1.1. Spółki kapitałowe w Polsce

Spółki kapitałowe to popularna forma prowadzenia działalności gospodarczej, choć mogą być tworzone w każdym celu prawnie dozwolonym. Historycznie wcześniej ukształtowała się spółka akcyjna (schyłek XVI wieku), a od około dwustu lat utrwaliła się jej forma normatywna, zbieżna w wielu porządkach prawnych. W II połowie XIX wieku, dla złagodzenia rygorystów formalno-prawnych spółki akcyjnej oraz wykorzystania elementów więzi personalnych spółki jawnej, powstała konstrukcja spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Spółka z o.o. i akcyjna zyskiwały na praktycznym znaczeniu także w II Rzeczypospolitej; odpowiednie wcześniejsze regulacje utrwalone zostały w 1934 roku przez Kodeks handlowy. Systematykę spółek kapitałowych utrzymał Kodeks spółek handlowych z 2000 roku. Ostatnia dekada XX wieku i pierwsze lata obecnego stulecia przyniosły kolejne zmiany w normatywnym kształcie spółek kapitałowych w europejskich porządkach prawnych. W wielu krajach (np. Francja, Niemcy, Wielka Brytania) uregulowano, choć niejednolicie, dopuszczalność tworzenia spółek z o.o. z kapitałem zakładowym 1 euro. Ten zabieg nie powiódł się dotąd w Polsce, choć od dziesięciu lat takie próby są podejmowane. Presja rynku co do złagodzenia prawnych rygorów nie ominęła też spółki akcyjnej. Idea tzw. prostej spółki akcyjnej zyskuje w Europie szersze grono zwolenników i ustawodawcy stopniowo zaczynają jej ulegać (Francja w 2008 roku). Dnia 19 lipca 2019 roku dołączył do nich także prawodawca polski. Tego dnia

znowelizowano kodeks spółek handlowych dodając do tytułu III kodeksu art. 300¹–300¹³⁴ jako dział I^a Prosta spółka akcyjna¹. Zmiany wejdą wprawdzie w życie z dniem 1 marca 2021 roku, ale już teraz wymagają krótkiego systemowego uwzględnienia.

Spółki kapitałowe stanowią dominującą formę prowadzenia działalności w gospodarce rynkowej i wykorzystywane są w przedsięwzięciach wymagających dużej koncentracji kapitału (bankowość, rynek ubezpieczeń, wydobywanie i eksploatacja kopalni itd.), choć częściej w tych dziedzinach występuje spółka akcyjna, jak i do prowadzenia średnich przedsiębiorstw z ograniczonym kręgiem wspólników, gdzie bardziej preferowana jest spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Ich praktyczną przydatność dostrzeżono tak dla interesów rodzinnych (tzw. spółki zamknięte), jak i dla relacji anonimowych względem siebie podmiotów inwestujących środki w określone przedsięwzięcie (np. publiczne spółki akcyjne). Wszystkie wskazane formy prawne mogą też być tworzone jako spółki jednoosobowe. Każdy podmiot prawa może zostać w nich wspólnikiem². Cechą spółek kapitałowych jest wyłączona odpowiedzialność wspólników i akcjonariuszy za zobowiązania spółki (art. 151 § 4 k.s.h., art. 301 § 5 k.s.h. i art. 300¹ § 4 k.s.h.).

Spółki kapitałowe, jako podmioty prowadzące działalność gospodarczą, podlegają różnym przepisom prawnym, w tym przepisom dotyczącym:

- 1) funkcjonowania takiej spółki, tj. jej zakładania, likwidowania itp.; te zagadnienia reguluje przede wszystkim Kodeks spółek handlowych i ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym;
- 2) zawierania umów z różnymi podmiotami³ (np. Kodeks cywilny); w niniejszej monografii ten aspekt działalności spółki przedstawiony jest jedynie w zakresie, w jakim dotyczy operacji związanych z kapitałami własnymi;
- 3) systemu rachunkowości takiej spółki (np. ustawa o rachunkowości i odpowiednie rozporządzenia, Krajowe Standardy Rachunkowości, Standardy Międzynarodowe);
- 4) prawa podatkowego.

Kodeks spółek handlowych dopuszczać będzie od 2021 roku trzy formy prawne spółek kapitałowych – to jest spółkę z ograniczoną odpo-

1 Ustawa z dnia 19 lipca 2019 roku o zmianie ustawy kodeks spółek handlowych, Dz.U. 2019, poz. 1655 z późn. zm.

2 Jedynym wspólnikiem spółki kapitałowej nie może być jednoosobowa spółka z o.o. (art. 151 § 1 k.s.h., art. 301 § 1 zd. 2 k.s.h. i art. 300¹ § 2 k.s.h.).

3 Wyłączono z rozważań zagadnienia umów z pracownikami regulowane przez Kodeks pracy, przepisy dotyczące ubezpieczeń społecznych, ubezpieczenia zdrowotnego, podatku dochodowego od osób fizycznych itd.

wiedzialnością, spółkę akcyjną i prostą spółkę akcyjną. Zagadnienia dotyczące spółki z ograniczoną odpowiedzialnością szczegółowo uregulowane są w artykułach od 151 do 300 k.s.h., natomiast artykuły od 301 do 490 k.s.h. odnoszą się do spółki akcyjnej. Unormowanie prostej spółki akcyjnej wkomponowano pomiędzy tymi przepisami jako swoisty typ spółki kapitałowej, a nie podtyp spółki akcyjnej. Rozbudowany zespół norm dodanych do kodeksu spółek handlowych będzie zapewne poddany wszechstronnej wykładni doktryny prawa zanim wejdą one w życie od marca 2021 roku. Spółki kapitałowe uzyskują osobowość prawną z chwilą wpisu do KRS (nowe brzmienie art. 12 k.s.h.). Tworzenie spółek z o.o. jest dużo prostsze, mniej sformalizowane niż zakładanie spółek akcyjnych. Przewidziano nawet od 2012 roku uproszczoną formę powstania spółki z o.o. z wykorzystaniem wzorca umowy udostępnionym w systemie teleinformatycznym (art. 157¹ k.s.h.). Uproszczona procedura tworzenia będzie się też odnosić do prostej spółki akcyjnej (art. 300⁴–300¹³ k.s.h.).

Charakterystyka spółek kapitałowych wydobywała dotąd elementy swoiste, różnicujące ich właściwości od spółek osobowych czy, tym bardziej, od spółki cywilnej lub innych podmiotów typu korporacyjnego mogących również prowadzić działalność gospodarczą (np. stowarzyszeń). Zbiór tych swoistych właściwości kanalizowany był prawnie przez kategorię kapitału zakładowego, reguł jego pokrywania, funkcje, pochodną względem kapitału pozycję wspólnika/akcjonariusza i wiele innych kwestii. Dotyczyło to też wprost systemowych rozwiązań prawa handlowego w zakresie zmian kapitału zakładowego i innych składników kapitału własnego spółki. Uznanie przez ustawodawcę dopuszczalności tworzenia spółki bezkapitałowej w ramach typologii spółek kapitałowych zaburza dotychczasowy model ich natury prawnej. Podstawową cechą prostej spółki akcyjnej jest bowiem to, że kapitał zakładowy zostanie zastąpiony przez kapitał akcyjny. Jego wartość ma wynosić co najmniej 1 złoty (art. 300³ § 1 zd. 2 k.s.h.) i nie będzie oznaczana przez umowę spółki (art. 300³ § 2 zd. 1 k.s.h.). Na pokrycie kapitału akcyjnego mają być przeznaczane wkłady pieniężne i niepieniężne wnoszone przez akcjonariuszy (art. 300³ § 1 zd. 1 k.s.h.) z tym, że wkładem niepieniężnym na pokrycie akcji może być wszelki wkład mający wartość majątkową, w szczególności świadczenie pracy lub usług (art. 300² § 2 k.s.h.)⁴.

4 Otwarty zostaje od razu spór o relacje pomiędzy art. 300² § 2 k.s.h. a nowym brzmieniem art. 14 § 1 k.s.h. stanowiącym, że przedmiotem wkładu niepieniężnego do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjnej albo przeznaczonego na

Akcje obejmowane w zamian za wkłady pieniężne lub niepieniężne nie posiadają wartości nominalnej, nie stanowią części kapitału akcyjnego i są niepodzielne (art. 300² § 3 k.s.h.). Akcje nie mają formy dokumentu (art. 300²⁹ § 1 k.s.h.) i nie mogą być dopuszczane ani wprowadzane do obrotu zorganizowanego w rozumieniu przepisów o obrocie instrumentami finansowymi (art. 300³⁶ § 2 k.s.h.). Wprowadza się wprawdzie obowiązek rejestracji akcji w rejestrze akcjonariuszy (art. 300³⁰ § 1 k.s.h.), ale rozproszenie podmiotów uprawnionych do jego prowadzenia (art. 300³¹ § 1 k.s.h.) skłoniła ustawodawcę do pogodzenia się z tym, że rejestr będzie miał formę zdecentralizowanej bazy danych (art. 300³¹ § 3 k.s.h.)⁵.

Dopuszczenie do obrotu prostej spółki akcyjnej było oczekiwane przez przedsiębiorców działających w dziedzinach innowacyjnych w sferze start-upów i crowdfundingu. Spotkało się jednak z krytyką przeważającej części doktryny prawa⁶. Wielość zastrzeżeń podnoszona wobec cech konstrukcyjnych tej nowej formy prawnej spółki z założenia bezkapitałowej, a nawet bezmajątkowej (wkłady w postaci pracy bądź usług, wysokie ryzyko niepowodzenia działalności w nowych technologiach) uzasadniana jest przede wszystkim zachwianiem bezpieczeństwa obrotu. Słabo wybrzmiewają argumenty, że innowacyjność wymaga „ofiar” współczesnego społeczeństwa w imię „krajiny szczęśliwości” dla przyszłych pokoleń. Problem w tym, że w charakteryzowanej spółce mechanizmy ochrony kapitału akcyjnego i majątku spółki poprzez tzw. test wypłacalności zdają się być zdecydowanie słabsze, niż w klasycznej spółce akcyjnej⁷. Jeszcze mniej wiarygodnie rysują się reguły, według

kapitał akcyjny prostej spółki akcyjnej nie może być prawo niezbywalne lub świadczenie pracy bądź usług. Ułomność technik stanowienia prawa przez legislatora yskała w ten sposób pierwszorzędą ilustrację.

- 5 Wiara ustawodawcy, że obowiązek zawarcia przez prostą spółkę akcyjną umowy o prowadzenie tego rejestru z wybranym podmiotem ma kruche podstawy, by upatrywać w rejestrze skutecznego środka ochrony np. potencjalnego nabywcy akcji; to zastrzeżenie uzasadnione jest tym bardziej, że rejestr ma zdecydowanie ograniczoną jawność tylko dla spółki i każdego akcjonariusza (art. 300³⁵ § 1 k.s.h.), a nie dla uczestników obrotu (w tym wierzycieli spółki i ewentualnych chętnych do nabycia lub objęcia akcji).
- 6 Zob. choćby A. Kappes, *Prosta spółka akcyjna – czy rzeczywiście prosta i czy potrzebna? Uwagi do projektu nowelizacji Kodeksu spółek handlowych wprowadzającego prostą spółkę akcyjną* (projektowane art. 300¹–300¹²¹ k.s.h.), „Przegląd Prawa Handlowego” 2018, nr 5, s. 10 i n.
- 7 Porównać należy choćby wypłatę z kapitału akcyjnego dla akcjonariuszy, która nie może jednak doprowadzić do jego zmniejszenia poniżej 1 złotego (z art. 300¹⁵ § 4 k.s.h.) czy kryterium „normalnych okoliczności” dla utraty poprzez wypłaty dla akcjonariuszy zdolności do wykonywania wymagalnych zobowiązań pieniężnych w terminie sześciu miesięcy od dnia dokonania wypłaty (art. 300¹⁵ § 5 k.s.h.).

których będą następować emisje nowych akcji nie powiązanych przecież, zgodnie z art. 300² § 3 k.s.h., z kapitałem akcyjnym.

Przedstawione właściwości prostej spółki akcyjnej skłaniają, by wyłączyć z dalszych rozważań analizę uwarunkowań zmian jej kapitału własnego. Modelowe dotąd składniki tej kategorii pojęciowej nie odpowiadają konstrukcjom przypisanym nowej, w polskim porządku prawnym, formie spółki. Przede wszystkim natura prawna kapitału akcyjnego i akcje beznominałowe oderwane od tego kapitału same w sobie wymagają będą wnikliwej analizy tak przez doktrynę prawa, jak i naukę rachunkowości. Jest poza sporem, że zarysują się istotne różnice w ocenach praktycznego znaczenia nowej regulacji kodeksu spółek handlowych.

Prawne aspekty kapitału własnego spółki z o.o. i spółki akcyjnej wymagają prezentacji kilku elementów na założonej płaszczyźnie rozważań poprzedzającej analizę zmian kapitału własnego. Przypomnieć wobec tego należy, że w zakresie regulacji dotyczących kapitału zakładowego tych spółek określono:

- 1) Poziom wartości minimalnej dla kapitału zakładowego – podstawowego:
 - a) dla spółki z o.o. jest to wartość 5.000 zł, a pojedynczy udział nie może mieć wartości nominalnej niższej niż 50 zł (art. 154 § 1 i 2 k.s.h.);
 - b) dla spółki SA – jest to 100.000 zł, a pojedyncza akcja nie może mieć wartości nominalnej niższej niż 1 grosz (art. 308 § 1 i 2 k.s.h.).
- 2) Podział kapitału zakładowego:
 - a) dla spółki z o.o. przewidziano możliwość podziału na udziały o równej lub nierównej wartości nominalnej (art. 152 k.s.h.). Jeżeli wspólnik może mieć więcej niż jeden udział, wówczas wszystkie udziały w kapitale zakładowym powinny być równe i są niepodzielne (art. 153 k.s.h.);
 - b) dla spółki SA – wszystkie akcje muszą mieć równą wartość nominalną (art. 302 k.s.h.).

W tabeli 1 przedstawiono charakterystykę kapitału zakładowego spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej.

Spółki akcyjne jako jednostki, których działania muszą być przejrzyste i czytelne dla dużego kręgu zainteresowanych, podlegają znacznie większym wymogom formalnym na każdym etapie swej działalności niż spółki z o.o. Najbardziej rygorystycznie ukształtowano wymagania wobec spółki publicznej (czyli według art. 4 § 1 pkt 6 k.s.h. spółki w rozumieniu przepisów o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych).

Tabela 1. Kapitał zakładowy spółki z o.o. i spółki akcyjnej – wymogi k.s.h.

	Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	Spółka akcyjna
Kapitał zakładowy	<p>Art. 154 § 1. (...) powinien wynosić co najmniej 5.000 złotych.</p> <p>§ 2. Wartość nominalna udziału nie może być niższa niż 50 złotych.</p> <p>§ 3. Udziały nie mogą być obejmowane poniżej ich wartości nominalnej. Jeżeli udział jest obejmowany po cenie wyższej od wartości nominalnej, nadwyżkę (<i>agio</i>) uiszcza się w całości przed zarejestrowaniem i przelewa do kapitału zapasowego.</p>	<p>Art. 308 § 1. (...) powinien wynosić co najmniej 100.000 złotych.</p> <p>§ 2. Wartość nominalna akcji nie może być niższa niż 1 grosz.</p> <p>Art. 309 § 1. Akcje nie mogą być obejmowane poniżej ich wartości nominalnej.</p> <p>§ 2. Jeżeli akcje są obejmowane po cenie wyższej od wartości nominalnej, nadwyżka (<i>agio</i>) powinna być uiszczona w całości przed zarejestrowaniem spółki.</p> <p>Art. 396 § 2. Do kapitału zapasowego należy przelewać nadwyżki, osiągnięte przy emisji akcji powyżej ich wartości nominalnej, a pozostałe – po pokryciu kosztów emisji akcji.</p>

Źródło: *Kodeks spółek handlowych*; W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, *Prawo spółek*, C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 275–313 i 663–712; A. Kappes, [w:] W.J. Katner (red.), *Prawo gospodarcze i handlowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 283–285; A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych. Tom I. Komentarz do art. 1–300*, Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2017, s. 645–762 oraz A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych. Tom II. Komentarz do art. 301–633*, Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2017, s. 17–174.

Oprócz regulacji dotyczących tworzenia spółki kapitałowej Kodeks zawiera również przepisy dotyczące jej działalności, osobno dla spółki z o.o. i akcyjnej. W zakresie tych unormowań występują pewne różnice między spółką z o.o. a akcyjną, co obrazuje tabela 2.

Tabela 2. Wybrane aspekty funkcjonowania sp. z o.o. i spółki akcyjnej w świetle k.s.h.

Wybrane aspekty funkcjonowania spółki	Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	Spółka akcyjna
Reprezentowanie spółki/zarządzanie bieżącą działalnością	Zarząd.	Zarząd.
Kontrola w spółce według prawa handlowego	Wspólnicy mają prawo osobistej (indywidualnej) kontroli, co oznacza możliwość wglądu do ksiąg rachunkowych spółki i innych dokumentów oraz żądania wyjaśnień od zarządu (art. 212 § 1). Jeśli w spółce powołana jest rada nadzorcza prawo do indywidualnej kontroli może być wyłączone lub ograniczone (art. 213 § 3). Organem nadzoru jest rada nadzorcza lub komisja rewizyjna (rzadko spotykana w praktyce) albo te dwa organy jednocześnie. Organ nadzoru powołuje się w umowie spółki. Jeśli kapitał zakładowy jest większy od 500 tys. zł a wspólników jest więcej niż 25 powołanie organu nadzoru jest obowiązkowe (art. 213 § 2).	Funkcje kontrolne sprawuje rada nadzorcza (powoływana obligatoryjnie), natomiast akcjonariusze mają, w ograniczonym zakresie, prawo do informacji (art. 428 i 429).
Umorzenie udziałów/akcji	Z czystego zysku lub stanowi obniżenie kapitału zakładowego (art. 199).	Zawsze stanowi obniżenie kapitału zakładowego (art. 359).
Podwyższenie kapitału zakładowego	Na podstawie zastrzeżenia w umowie lub w trybie zmiany umowy (art. 257). Prawo do pierwszeństwa objęcia udziałów z podwyższonego kapitału dla dotychczasowych wspólników, chyba że umowa spółki lub uchwała zgromadzenia stanowią inaczej (art. 258 § 1).	Wyłącznie w trybie zmiany statutu (art. 431). Szczególny tryb emisji akcji – na podstawie regulacji dotyczących kapitału docelowego (statutowa kompetencja zarządu art. 444–447) oraz warunkowego podwyższenia kapitału zakładowego (kompetencja walnego zgromadzenia art. 448–452). Prawo do pierwszeństwa nabycia akcji nowej emisji akcji tzw. prawo poboru – dla dotychczasowych akcjonariuszy (art. 433 § 1); prawo to można wyłączyć uchwałą Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy (art. 433 § 2).

Tabela 2. (cd.)

Wybrane aspekty funkcjonowania spółki	Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	Spółka akcyjna
<p style="text-align: center;">Obniżenie kapitału zakładowego</p>	<p>Uchwała zgromadzenia wspólników (art. 263).</p> <p>Art. 264 § 1. O uchwalonym obniżeniu kapitału zakładowego zarząd niezwłocznie ogłasza, wzywając wierzycieli spółki do wniesienia sprzeciwu w terminie trzech miesięcy, licząc od dnia ogłoszenia, jeżeli nie zgadzają się na obniżenie (postępowanie konwokacyjne). Wierzyciele, którzy w tym terminie zgłosili sprzeciw, powinni być przez spółkę zaspokojeni lub zabezpieczeni. Wierzycieli, którzy sprzeciwu nie zgłosili, uważa się za zgadzających się na obniżenie kapitału zakładowego.</p> <p>§ 2. Przepisów § 1 nie stosuje się, jeżeli pomimo obniżenia kapitału zakładowego nie zwraca się wspólnikom wpłat dokonanych na kapitał zakładowy, a jednocześnie z obniżeniem kapitału zakładowego następuje jego podwyższenie co najmniej do pierwotnej wysokości.</p> <p>Skuteczne w momencie wpisania do rejestru sądowego (art. 255 § 1).</p>	<p>Uchwała walnego zgromadzenia akcjonariuszy (art. 455).</p> <p>Art. 456 § 1. O uchwalonym obniżeniu kapitału zakładowego zarząd niezwłocznie ogłasza, wzywając wierzycieli do zgłoszenia roszczeń wobec spółki w terminie trzech miesięcy od dnia ogłoszenia (postępowanie konwokacyjne).</p> <p>Art. 457 § 1. Przepisów art. 456 nie stosuje się, jeżeli: 1) pomimo obniżenia kapitału zakładowego nie zwraca się akcjonariuszom wniesionych przez nich wkładów na akcje, ani też nie zostają oni zwolnieni od wniesienia wkładów na kapitał zakładowy, a równocześnie z jego obniżeniem następuje podwyższenie kapitału zakładowego co najmniej do pierwotnej wysokości w drodze nowej emisji, której akcje zostaną w całości opłacone, albo 2) obniżenie kapitału zakładowego ma na celu wyrównanie poniesionych strat lub przeniesienie określonych kwot do kapitału rezerwowego, o którym mowa w § 2 zdanie pierwsze, albo 3) obniżenie kapitału zakładowego następuje w przypadkach, o których mowa w art. 363 § 5.</p> <p>Skuteczne w momencie wpisania do rejestru sądowego (art. 430 § 1).</p>
<p style="text-align: center;">Kapitał zapasowy</p>	<p>Nie jest obligatoryjny.</p>	<p>Jest obligatoryjny.</p>

Źródło: *Kodeks spółek handlowych*; W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, *op. cit.*, s. 312–354, 614–627, 763–784 i 1046–1053; A. Kappes, [w:] W.J. Katner (red.), *Prawo gospodarcze...*, s. 310–311 i 340–342.

Reasumując, spółki kapitałowe jako osoby prawne działają przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i opartym na niej statucie (art. 38 k.c.). W sferze stosunków zewnętrznych spółki zarząd jest organem reprezentującym ją w obrocie. Kształt relacji wewnętrznych pomiędzy zarządem, organem uchwałodawczym i organem kontrolnym jest wielopłaszczyznowy, złożony. Modelowy układ zależności pomiędzy organami spółki jako podmiotu typu korporacyjnego opiera się na dwóch fundamentalnych regułach: obowiązku współdziałania organów i rozdziału ich kompetencji. Przykłady ujęte w tabeli 2 wybrane zostały ze względu na potrzeby dalszych rozważań.

1.1.2. Kapitał zakładowy jako kluczowy element kapitału własnego

Prawo spółek nie posługuje się terminem „kapitał własny” jako kategorią normatywną.

Normatywny wymiar uzyskały w nim tylko kapitał zakładowy, zapasowy i rezerwy przyporządkowane w rachunkowości do kapitału własnego.

Kapitał zakładowy jest stałą wartością oznaczoną w umowie (statucie) spółki, ujawnioną w KRS, wymagającą pokrycia przez wspólników. Stanowi swego rodzaju „zapis księgowy” (wartości nominalnej udziałów/akcji, które obejmują wspólnicy spółki), a nie realną wartość majątkową, stąd nie powinien być utożsamiany ani z wkładami wnoszonymi przez wspólników, ani z majątkiem (aktywami) spółki. Stopień pokrycia kapitału zakładowego w czasie istnienia (działalności) spółki będzie odzwierciedlony w całości jej majątku, czyli w aktywach wzmacniających margines wypłacalności spółki⁸. Nie ma ustawowych wskazań co do „wymaganego” stosunku kapitału zakładowego do wartości majątku spółki ani zależności między wartością kapitału zakładowego a np. rozmiarem lub charakterem prowadzonej działalności⁹. Nie udało się też stworzyć uniwersalnego modelu kapitału zakładowego bezpiecznie chroniącego interesy wierzycieli. Za zobowiązania spółka odpowiada

8 A. Opalski, [w:] A. Opalski (red.), *Kodeks spółek handlowych. Tom III A. Spółka akcyjna. Komentarz do art. 301–392*, C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 462.

9 Wyjątkowe rozwiązania ustanawiające odpowiednio wysokie wartości kapitału zakładowego i innych składników kapitału własnego występują np. w sektorze bankowości i ubezpieczeń, z czym związany jest system rozbudowanego nadzoru administracyjnego (np. w Polsce przez Komisję Nadzoru Finansowego); taki model byłby nieefektywny wobec wszystkich spółek akcyjnych.

przecież bez żadnych ograniczeń całym swoim majątkiem. Kapitał zakładowy jako próg wypłacalności w swojej nieefektywnej funkcji gwarancyjnej wobec wierzycieli był i jest poddawany krytyce. Wady reżimu kapitałowego w piśmiennictwie europejskim akcentowano przede wszystkim na gruncie spółki z o.o., co szybko zostało wykorzystane w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z początku tego wieku¹⁰. Równolegle wiele państw europejskich zdecydowało o jego likwidacji lub liberalizacji reguł kapitałowych w spółce z o.o. W 2006 roku zliberalizowano także Drugą dyrektywę (tzw. kapitałową) co do pokrycia i utrzymania kapitału zakładowego spółki akcyjnej¹¹. Płaszczyzna krytyki dotyka zatem ułomności kapitału zakładowego jako kategorii ochronnej wobec wierzycieli spółki, ale także jako bariery dla inwestowania. Patrząc od strony wspólników – kapitał zakładowy w wartości startowej (pokrytej wkładami) jest postrzegany jako cena za wyłączoną ich osobistą odpowiedzialność za zobowiązania spółki (art. 151 § 4 i 301 § 5 k.s.h.). Wspólnicy ponoszą ryzyko utraty zainwestowanych wkładów, gdyż kapitał zakładowy nie wyraża żadnych zobowiązań spółki wobec wspólników; wnosząc wkłady na jego pokrycie po stronie wspólników nie powstaje wierzytelność wobec spółki. Prawna istota kapitału zakładowego wyraża się więc przede wszystkim w jego oddzieleniu od kategorii zobowiązań podlegających zaspokojeniu z majątku (aktywów) spółki. Trafnie zauważono, że „strata dotyka w pierwszym rzędzie kapitału zakładowego (i innych funduszy wkładowych, tj. kapitału zapasowego), natomiast zobowiązań dopiero wtedy, gdy majątek spółki nie wystarcza na ich zaspokojenie”¹².

Według stanu prawnego, obowiązującego do marca 2021 roku, spółki kapitałowe będą osobami prawnymi typu korporacyjnego, o zmiennym składzie osobowym; posiadają własny majątek pochodzący – na etapie założycielskim – z wkładów wniesionych przez wspólników. Tę początkową wartość majątku spółki ujmuje się w kategorię kapitału zakładowego rozumianą jako oznaczoną kwotę pieniężną, stanowiącą co najmniej sumę wartości wkładów wniesionych do spółki¹³. Kapitał zakładowy odpowiada

10 Zob. omówienie A. Opalski, [w:] A. Opalski (red.), *Kodeks spółek handlowych. Tom III A...*, s. 462–471.

11 W Polsce w 2008 roku implementowano dyrektywę 2006/68/WE (dodany art. 312¹ k.s.h.), obniżono wartości minimalne kapitału zakładowego z art. 154 § 1 i 308 k.s.h.; dyskutowany jest natomiast od 2010 roku model bezkapitałowej spółki z o.o. i zrealizowany, na co już wskazano, model prostej spółki akcyjnej.

12 A. Opalski, [w:] A. Opalski (red.), *Kodeks spółek handlowych. Tom III A...*, s. 461.

13 S. Sołtysiński, [w:] S. Sołtysiński (red.), *System prawa prywatnego. Prawo spółek kapitałowych*, t. 17 B, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 4; A. Opalski, [w:] A. Opalski (red.), *Kodeks spółek handlowych. Tom III A...*, s. 455.

więc także sumie wartości nominalnej udziałów/akcji objętych przez wspólników/akcjonariuszy w zamian za wniesione wkłady (art. 152 i 302 k.s.h.), albowiem udziały/akcje nie mogą być obejmowane poniżej ich wartości nominalnej (art. 154 § 3 zd. 1 i art. 309 § 1 k.s.h.)¹⁴.

Z prawnego punktu widzenia w obszarze kapitału zakładowego ważne są: 1) przedmioty wkładów; 2) wartość wkładów i 3) wnoszenie wkładów do spółki kapitałowej.

Ad 1) Wkładem wspólnika może być pieniądz (gotówkowy i bankowy) oraz majątkowe prawo zbywalne (aport). Nie ma normatywnej definicji aportu. Doktryna prawa i orzecznictwo wypracowało pojęcie zdolności aportowej rozumianej jako zdolność prawa majątkowego zbywalnego do pokrycia udziałów/akcji. Taką właściwość wykazują: prawo własności rzeczy, inne prawa rzeczowe do ruchomości i nieruchomości (np. użytkowanie wieczyste), prawa obligacyjne (np. wierzytelności), papiery wartościowe (np. akcje, obligacje), prawa majątkowe na dobrach niematerialnych (np. prawa z rejestracji znaku towarowego), przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c., *know-how* rozumiane jako wiedza o charakterze technicznym, technologicznym lub organizacyjnym nadająca się, po oszacowaniu, do bezpośredniego zastosowania w działalności spółki. Przedmiotem wkładu nie może być prawo niezbywalne (np. użytkowanie) lub świadczenie pracy bądź usług (art. 14 § 1 k.s.h.)¹⁵. Wątpliwości w piśmiennictwie budzi zdolność *goodwill* (prawa do posiadanej klienteli) do pokrycia udziałów/akcji. Dodaje się natomiast wymóg, by aport, bez względu na jego postać, mógł być przedmiotem egzekucji¹⁶.

Ad 2) Wartość wkładów aportowych musi być oznaczona w umowie spółki z o.o. (art. 158 § 1 k.s.h.) lub sprawozdaniu założycieli spółki akcyjnej (art. 311 k.s.h.). Dla ustalen tej wartości można posługiwać się opiniami rzeczoznawców lub innych wiarygodnych ekspertów, notowaniami kursów giełdowych bądź innymi wskazaniem. W spółce z o.o. nie ustanowiono weryfikacji na etapie rejestrowym prawidłowości oszacowania wartości aportów, stąd możliwe są ich przeszacowania lub niedoszacowania. W spółce akcyjnej zarząd może wystąpić do sądu rejestrowego o wyznaczenie biegłego rewidenta, chyba że zachodzą okoliczności wskazane w art. 312¹ k.s.h. Sprawozdania założycieli można nie poddawać badaniu przez biegłego rewidenta w odniesieniu do aportów, których przedmiotem są:

14 Jeżeli udział (akcja) jest obejmowany po cenie wyższej od wartości nominalnej (*agio*), nadwyżkę przelewa się do kapitału zapasowego (art. 154 § 3 zd. 2 k.s.h. i art. 309 § 2 w związku z art. 396 § 2 k.s.h.).

15 Reguła złamana na gruncie prostej spółki akcyjnej.

16 Por. np. S. Sołtysiński, [w:] S. Sołtysiński (red.), *System prawa prywatnego...*, s. 52–57.

1) zbywalne papiery wartościowe lub instrumenty rynku pieniężnego, których wartość jest ustalana według średniej ceny ważonej, po której były przedmiotem obrotu na rynku regulowanym w obrocie sześciu miesięcy, poprzedzającym dzień wniesienia wkładu; 2) inne aktywa, niż wymienione w pkt 1), jeżeli biegły rewident wydał opinię na temat ich wartości godziwej, ustalonej na dzień poprzedzający nie wcześniej niż sześć miesięcy przed dniem wniesienia wkładu; 3) aktywa inne niż wymienione w pkt 1), jeżeli ich wartość godziwa wynika ze sprawozdania finansowego za poprzedni rok obrotowy, zbadanego przez biegłego rewidenta na zasadach przewidzianych w ustawie o rachunkowości. Akcentuje się na gruncie obu spółek, że aporty muszą mieć wymierną wartość bilansową zgodnie z przepisami o rachunkowości, a więc będą mogły być wykazane w bilansie po stronie aktywów.

Ad 3) Zasadą jest, że wkład powinien być wniesiony przed zarejestrowaniem spółki (art. 163 § 2 i art. 329 § 1 k.s.h.). Wyjątki przewiduje tylko co do spółki akcyjnej art. 309 § 3 k.s.h. stanowiąc, że wkłady niepieniężne powinny zostać wniesione nie później niż przed upływem roku po zarejestrowaniu spółki; w przypadku wkładów pieniężnych ustalono obowiązek wpłaty przed zarejestrowaniem spółki przynajmniej jednej czwartej nominalnej wartości obejmowanych w zamian akcji.

Wpłacając pieniądze lub przewłaszczając aporty na rzecz spółki wspólnik pozbawia się ich prawnej własności. Właścicielem przedmiotów wkładów po ich wniesieniu staje się wyłącznie sama spółka; będzie je wykazywała wśród swoich aktywów, rozporządzała nimi, wykorzystywała według własnych potrzeb. Chroniąc realność pokrycia kapitału zakładowego i trwałość majątku spółki ustanowiono zakaz zwrotu wspólnikom wniesionych wkładów tak w całości, jak i w części (art. 189 § 1 i art. 344 § 1 k.s.h.)¹⁷. Wspólnicy nie mają też tytułu prawnego do odsetek od wniesionych wkładów ani od przysługujących im udziałów/akcji (art. 190 i 346 k.s.h.)¹⁸. Mówiąc inaczej, normy bezwzględnie obowiązujące nie pozwalają wspólnikom na dochodzenie od spółek kapitałowych wynagrodzenia w formie odsetek za korzystanie z zainwestowanego w nie kapitału.

Reasumując, kapitał zakładowy zwany również podstawowym, w istocie stanowi fundamentalną kategorię kapitału własnego. Pozostałe jego kategorie nie posiadają już takiego charakteru, ponieważ mogą podlegać zmianom zarówno wynikającym z k.s.h., jak i prawa bilansowego.

17 Wyjątkiem będzie np. spłata likwidacyjna lub zwrot wniesionych wkładów do spółki kapitałowej w organizacji w razie niezarejestrowania spółki „pełnej”.

18 Zakaz obejmuje także emisyjne *agio*, które zasili kapitał zapasowy.